

A TAMUL NYELV A TURÁNI NYELVEK SANSKRITJA

VAGY

VAN-E A MAGYARNAK TESTVÉRE?*)

— Két közlemény. —

Ha a tudománynak olyan ágaiban, a hol az alap csupán képzelt valami, a nézetek eltérők, azon nem lehet megütközni. Hisz az ilyen tudomány előbb-utóbb úgy is kiszorul onnan, a hová a szellemi kiskorúság állította, vagy legalább azon sorsra birik, mint a mindent rendszerezni s megszámlálni szerető indiaiak 64 tudományának nagyobb része. De annál szomorubb jelenség az, hogy a tudománynak olyan ágaiban, a hol érzékelhető az alap, vannak nem csak eltérő, de sőt homlokegyenest ellenkező tanok. Ilyen ellenkező tanok fészke, legalább az én felfogásom szerint, az embertannak az a része, a mely az embernek és népeknek alaki különbségét és kifejlődését tárgyalja, tehát a néprajz és az ezzel kapcsolódó nyelvészet. De mire való is az egész, mondhatják azok, a kik a tudomány minden ágától mindjárt kézzel fogható hasznot várnak, mikor látni, hogy a nyelvészet szülte nemzetiségi és fajkérdés feszegetése áldás helyett inkább csak bajt hozott az emberiség nyakára?

*) E cikket Dr. Brassai Sámuel veterán tudósunk, szakosztályunk mélyen tisztelt tagjának következő ajánlata alapján tettük közzé: Én a munkát nagy gondnal és figyelemmel két ízben is elolvastván, véleményem felőle az, hogy oly alapos tanultsággal és tanulmányozással irt munka, egyszersmind nem csak nálunk éppen nem; hanem a külföld előtt is kevésbé ismert tárgyakat, újságokat is tartalmaz, hogy közlése egyfelől szakegyletünk kiadványainak becsületére fog válni, másfelől a nyelvészet összes irodalmának is nyeresége lesz benne s reménylhetőleg figyelmet gerjeszt. Ítéletem annyival részrehajlatlanabb, hogy nem egy oly állítás van benne, a melyben szerzővel nem értek egyet, de ítéletemet az, hogy egyesekben más véleménnyel vagyok, nem befolyásolhatja. Szóval a jeles értekezést ismételve ajánlja szakosztálynak elfogadása s közzé tévése végett. Kolozsvárt, október 9. Dr. Brassai Sámuel. — A közlemény közzé tételét nyelvünk rokonságának ismert vitás kérdése, melynek tisztázásához adattal járul, teljesen indokolja a fentebbi elismerő nyilatkozat mellett.

Szerk.

Minden ismeret nemesíti az embert; mert eszköz az a további haladásra s mi lehet az emberi nem célja, ha nem a haladás és nemesedés? Dél-indiai rokonainknál az abéczés gyermeknek egy alliteratios versezetű szabály koszorúcskában legelőször is a tudomány haszna hangsúlyoztatik, ily szókkal:

A tudomány a boldogság alapja,
 A tudatlanság a két szem hiánya.
 Örök boldogság maga a tudomány.
 Hisz örök keservet csak az szüntet ám!
 A kicsinyt nagygyá teszi a tudomány
 S a világnak csak az ad igaz irányt.
 Keserv tengerén hajó a tudomány
 És az életben az a legjobbak tám.

És ha az ember jogosan törekszik megismerni nem csak az őt közlő környező természetet, osztályozván és rendezvén az ásvány-, növény- és állatország iszonyú számú egyedeit, hanem még a végtelen világűr titkait is: nem észszerű-e az az igyekvése is, hogy megismerje önmagát és embertársait úgy a múltban, mint a jelenben?

Ismeretes mily kevéssé nyulik vissza az emberiség hosszú múltjába még a legrégibb írott történelem is s az is, hogy mily kevéssé megtudható, tudva van. Kimondhatatlan kincs az emberi szellem azon vívmánya, hogy a multnak megismerésére az ellen- vagy rokonszenvtől független régészet, földtan és csillagászat az írott történelemnél sokszor megbízhatóbb eszközzé lett. Mert ki nem tudja ma, hogy az emberi nem régiségét és bölcséjét, azaz legrégibb történeteit csak eme tudományágak bírják és az ő kötelességök megfejteni? Holott a néprajz és nyelvészet hivatása, ha rokon- és ellenszenv helyett tényekre támaszkodik, a volna, hogy a népeknek azt a múltját nyomozza, a hol a történelem vagy éppen hiányzik vagy hézagos és a hol az előbb említett tudományágak eszközül nem szolgálhatnak. Említsem-e miként működtek és működnek közre ama tudományágak Babylonia és Assyria múltjának kiderítésére, míg az ugyancsak ékiratos nyelvű Sumer vagy Akkad nép és nyelv múltjának földerítése első sorban a nyelvészet földadatának látszik. Csak sajnálni lehet, hogy nemzetünk sok sinecurásai közül senki sem akad, a ki a se nem árja, se nem semi nyelvű Sumer vagy Akkadi ékiratok tanulmányozására adná magát, hogy magyar és turáni nyelv-

ismeretével közreműködve a sumer nép és nyelvének hová tartozását megállapítani segítse. Szegény ember e téren nem sokat tehet.

Hogy a jelenleg élő ember a földgömb hátán mindenütt csak ember azaz egységes nemű, az csaknem általánosan elfogadott tan, mert az orvosi embertan az embryologia segítségével az emberi lény fokozatos fejlődését kimutatva, kifejlett szervezetében fokozatos különbséget nem észlelt.

Az említett eltérő nézetek vagy tanok különösen az egységes nemű embernek fajokra való osztályozásánál kezdődnek. Mert Cuvier csak kaukázusi, mongol és néger, tehát három fajt különböztet meg, holott Blumenbach ötöt: azaz kaukázusi, mongol, malaj, amerikai és néger fajt. Pritchard hetet, Agassiz nyolcat és Pickering tizenegyet számít: az egyik a színt, a másik a koponyát, a harmadik meg a haját stb. véve a fajkülönbség alapjául. Mások ismét Buffonnal együtt azt mondják, hogy az ember Európában fehér, Ázsiában sárga, Afrikában fekete és Amerikában vörhenyes, tehát lényeges fajkülönbség nincs. A typus jellegek csak később fejlődnek s az összes, egy fajhoz számított népeknél sem egyformán. Például a néger feketeségű habesiek (abessyniaiak), a bronzszínű kiptok¹⁾, az arabokkal és héberekkal együtt a kaukázusi vagy fehér fajhoz soroztatnak s mégis minő nagy a különbség a négerék és az ugyanazon fajhoz, de különböző nyelvosztályhoz tartozó más kaukázusi népek közt, nem csak színre, hanem arczkifejezésre nézve is!

Az ázsiai semiek vegyületlenebb részének testszíne inkább egyezik a kínai és mongol népével, mint az európai népekével. Hogy irigyli a legtöbb arab szépség az európai nők arcz- és testszínét, sehogy sem akarván elhinni, hogy ezek valami titkos festő nélkül olyan fehérek lehessenek!

Aztán a magukat nagyon is idealizált kaukázusi (ma már közeptengeri) fajhoz büszkén számító osztályzók látva, hogy a mongol fajhoz osztályozták magyarság és európai törökség inkább kaukázusi típusú, mint sok már eredetileg a kaukázusi fajosztályban figuráló nép, sietnek ezt a tüneményt száz meg száz éves kereszteződéssel, fajvegyüléssel fejteni meg. Ebből logikailag következik, hogy fajve-

¹⁾ A török-szláv tompa í-t kiejteni nem bíró európaiak kopt-nak ejtik a régi kīpt, vagy ä-kīpt (görögösített aigyptios)-ok maradványa nevét.

gyüléssel a typus változik, s ha igen: hát akkor bizony kaukázusi faj eredetileg nem is volt, hanem lassan lassan fejlődött azzá a kereszteződéssel. A kereszteződésnek hatását mongolok kínaiak közt, valamint kínaiak és európaiak közt én magam is láttam. A növényországban, a mint tudva van, nem csak az egyfajú, hanem még az egyneműek közt is rendesen megtörténhetik a kereszteződés; az emberi fajok közt a kereszteződés tény, a mint a mulattok bizonyítják s mégis a minap Lesseps, (a Suez csatornaépítő) „nagy francia” úgy nyilatkozott, hogy az egyiptomiak és francziák közt kereszteződés nem létesülhetett; pedig mindkét nép egy fajúnak vétetik.

Azonban akárhogy legyen is, az tény, hogy létezik különböző typus nem csak öt vagy tizenegy, hanem tizszeresen több. Mert, például, nem kell valami anthropologiai nagy ismeret ahhoz, hogy valaki a mongolt a kinaitól és malajtól, ezeket az eszkimótól, ezt a vörösbőrű északamerikaiaktól, ezt a mexikói aztéktól s végre ezt a pattagoniaitól stb. első pillanatra megkülönböztethesse; pedig ezeket a népeket egyszerűen a mongol fajhoz számítják s így tanítják még az iskolákban is. Persze hogy ennek az osztályozásnak egy jó oldala van t. i. megtanulni nem nehéz, mihelyt elmondják, hogy az európaiak kevés kivétellel kaukázusiak, az ázsiaiak nagyobb részt és az amerikaiak mind mongol fajúak, holott az áfrikaiak nagy részt négerek. Azonban én azt hiszem, hogy ilyen osztályozással, még annyi sincs mondva, mint ha például a 160 ezernél sokkal több fajú növényországról azt mondjuk Jussieuvel, hogy a növények szíktelenek, egy szíkfűek vagy két szíkfűek, vagy ha Decandolle-lal a növényországot leveletlen sejtesek, leveles sejtesek, belnövényedényesek és külnövényedényesekre osztjuk.

A fentebbi fajosztályozásoknál a nyelvre nincs tekintet, azért ezen emberállat osztályozás közzül a csont vázra alapított a régészetre nézve elégséges lehet, mert ez az emberi nem leszármazásának kipuhatólásában a természet nagy muzeumában a földben talált s található vázakon kívül egyébre nem támaszkodhatik. De a néprajzra és történelemre nézve olyan osztályozás, a mely a nyelvet tekinteten kívül hagyja, csak nem merőben haszontalan. Mert akár hogy legyen is az emberi nem haladásának főtényezője mégis csak a nyelv. E nélkül az ember a nála erősebb és ügyesebb majom állatnál nyomorultabb volna. Azonban egyedül a nyelvre alapított osz-

tályozás sem biztos, mert a nyelv is változik, mint a typus. Hiszen látjuk, hogy annyi nem szláv nyelvű nép Muszkaországban csak nem régiben szlávva lett s naponként ázzá lesz. Amerikában nem csak a rokon, de nehézkes nyelvű németek lesznek angol nyelvűekké, hanem afrikai négerek és a legkülönbözőbb fajú és nyelvű népek is. Syria szír nyelvű népe csak a minap vette föl az arab nyelvet s ma már büszke az arabságára, a mennyiben a hittérítők az elnyelésre nyújtott szekérrúdott báró De Manx-ként megmézesítendő a hittérítést az arabok dicső multjának magasztalásával kezdik. Aztán az európai egyetemeken tanítványokat halászó tanárok is sokat contribuáltak arra, hogy a már fájánál fogva önhitt arabot még önhittebbé tegyék. Tudva van, hogy a mongol faj legmiveltebbjének tartott Japánok mindenképpen azon vannak, hogy kínai szókkal és mondatokkal el-árasztott nyelvüket az angollal cseréljék föl. Ha ez jelenleg történik s a minap megtörtént, megtörténhetett régen is, nem nemzetiségi kényszer alatt, mint ma, a midőn például a buzgó muszka tiszt a csak mongolul tudó ujoncz panaszát addig meg nem hallgatja, míg ez meg nem tanul oroszul panaszolni. A nyelvcsere a nemzetiségi és politikai kényszernél sokkal hathatósabban mozdítja elé a nyelv könnyűsége, azaz egyik nyelvnek a másiknál egyszerűbb, praktikusabb volta. Ha az orosz kormány csak a közel multban közbe nem lépett volna, a legéjszakai török nyelv, a jakut (szaka) nyelv, nem csak a többi műveletlen népecskének nyelvét, hanem még az ott lakó kormányzó oroszokét is elnyelte volna. Miért? Mert a jakut beszéd, noha maga az összes török nyelvágak közt a legnehezebb, az orosz stb. nyelveknél könnyebb lévén a velök együtt lakók elfogadták. Ha a Kaukázus még tovább maradt volna török uralom alatt, a sok bizonytalan osztályú nyelvecskének helyébe bizonyosan a könnyebb török népnyelv¹⁾ lépett volna. A kergüd nevű mongol törzs a könnyebb török nyelvet fölvéve kirgiz tatárrá lett. Ez okból a héberek nyelvüket előbb a könnyebb

¹⁾ Meg kell jegyeznem, hogy a törököknek két nyelve van: a miveletlen népnek egyszerű nyelve az egyik, a másik a szintén miveletlen hivatalnokok nyelve, a mely minden egyéb csak nem török. A legrövidebb nyugtatvány nyelvét sem érti meg a hivatalban nem dressirozott török, minthogy az csupa perzsa és arab szók keveréke, hol a perzsa, hol az arab nyelv szabálya szerint szerkesztve össze. Nyelvészeti szempontból csak a nép nyelv érne valamit. De ebben az anyag hiányzik. Nincs az istenadta törököknek se népdala, se meséje.

rokon szír nyelvvel s később ezt a még könnyebb európai nyelvekkel cserélték föl. Tehát még az isten-beszélte nyelv sem tudta magát kivonni a természet törvénye alól! Holt nyelv a semi nyelvek közül az assir, fenecziai, a pun, a kald, a szír, a héber s holt nyelvvé lesz a még élő arab, mihelyest közelebbi érintkezésbe jő a könnyebb nyelvű európaiakkal. Ennek előre látására nem kell látnoki tehetség, mely úgy is csak a semiek privilegiuma. Ezért mállott szét Ovidius nyelve, a latin, a mely maga előbb ki tudja hány nehézkesebb nyelvecskét nyelt volt el. Ezért lett a német nyelvvel szabálytalanságban versenyző görög nyelv holt nyelvvé. Tudom jól e kifejezésemért az athenæi tanárok többje, ha hallaná, borzasztón megharagudnék. Hogy a minden esetenél, személynél, időnél, módnál csupa eltérés és kivételektől hemzsegő ó görög nyelv beszélt nyelvvé nem lesz, azt az elfogulatlan új görög írók is tudják. A tanárok az iskolában persze az egyszerű új görög nyelvről tudni sem akarnak, hadd tanulja a gyermek papagájként a *toi, gar, .men, de, ara* stb. csakis németre fordítható, de a néptől egy cseppet sem értett sallangokkal ékeskedő ó görögösnek követelt nyelvet! Mit törődik a tanár az életnek praktikus követelményével?

Mint hogy ekként a nyelv is változik, mi legyen tehát a népek osztályozásának, ha már szükség van ilyenre, alapja? Még is csak a typus és nyelv, mert noha mindkettő változik, a mint fentebb láttuk, még is a nyelv valamivel állandóbb, minthogy annak megírott emlékek nélkül eltűnése esetén is, némi nyoma megmarad azon nép nyelvében, a melybe valamely nép beleolvad, a mint, például, nyoma maradt az *etrusc* stb. nyelvnek a latinban, s a turáni nyelveknek nyoma fog maradni az orosz nép nyelvében. Ha majdan a ma orosz területen élő apró-cseprő turáni (lásd alább) népeknek nyoma sem lesz, az eltűnt nyelvek nyoma, a róluk írt összes munkák megsemmisülte esetén is meg lesz az orosz nép nyelvben. Ezért az én véleményem szerint, ha az írott emlékek nélkül eltűnt avarok, a mai kaukázusban élő, sem nem árja, se nem semi, se nem turáni nyelvű avarokkal nem azonosak, mivoltokra nézve azon népek nyelvében (s talán typusában?) kellene keresni a nyomokat, a melyek az ő uralmok alatt állottak, t. i. az uralmuk területén élő szláv és rumuny nyelvekben. A Hunokat nem említettem, mert eltűnésök a székelemek hagyományának pusztá tagadásával bebizonyítottak még

sem tekinthető. Kár volt a monumentalis munkákban figyelembe nem venni, hogy a székely ősi jogát még a túlbuzgó rumunyak is elismerték. Ha persze az Akadémia megigazítja a rumunyak eme nézetét, kimondva, hogy a székelyek csakugyan Magyarországból küldettek oda határt őrízni, hát akkor ne csodálkozzanak, ha a rumunok aztán egész Erdélyt követelik székelyestől együtt!

A mint mondtam a fentebbi fajosztályozásnál a nyelvre nincs tekintet s így a néprajz megtartva azt, de a nyelvet sem mellőzhetvén oly rendszert követ, a mely minden lehet, csak nem logikaszzerű. Mert például a kaukázusi fajhoz számított népek közül a typusul vett miveletlen kaukázusiak nyelve nem árja s nem is semi; a szintén kaukázusi fajú: hindu, cigány, perzsa, kurd, örmény, görög, latin, germán, szláv lett és az álbán népek nyelve árja (lásd alább) és nem kaukázusi s nem is semi: továbbá az ugyancsak kaukázusi fajhoz osztályozott héber-arak (assir, kald, féniciiai), habesi és kipt népek nyelve se nem árja, se nem kaukázusi, hanem semi.

Az egyfajúság józan ész szerint egy közös elődpártól való származást s így egy közös eredeti nyelvet tételez föl, miután pedig ama népek nyelve különbözőnek vétetik és helyesen is: következik, hogy e népek közös elődei a csimpanzé-gorilla-orangutang állapotában voltak s csak később — három ágra váltuk után — tettek nyelvre szert. Mennyivel logikaibb volna azt mondani, hogy a kaukázusi nyelvű népek kaukázusiak, az árja nevű népek árja fajúak és a semi nyelvű népek semi fajúak. Hát bizony a két év hiján száz év előtti francziáktól egyedül imádandóul decretalt szépségnek isteni hatalma mindig és mindenütt meg volt. Érezték ezt az osztályozók is, s így nem lehet rossz néven venni, hogy a művelt árja nevű népek is a miveletlen ugyan, de az emberi szépség netovábbját mutató typus birtoosaival, a kaukázusi népecskékkel egy fajosztályhoz kívántak tartozni. Ha már az árják oda tartoznak, a semi nyelvű népek sem maradhatnak ki a kitűnő fajból, annyiival is inkább nem, mert a mint valaki megjegyezte, minden semi vagy született próféta vagy született lángész stb.... a hogy a körülmények kívánják.

A fentebbi következetlenségbe esnek az osztályozók akkor is, a midőn általánosan azt tanítják, hogy mi magyarokul typusilag a mongol fajhoz, nyelvre nézve pedig a Mandsu, Mongol, Török, Finn és Szamojed öt nyelvtörzsből álló Ural-Altaji nyelvcsó-

portnak finn-törzshöz tartozunk. Igen de a tübeti, kínai, japáni, malaj, eszkimó és amerikai népek is mongolfajúaknak számíthatnak. Tehát ezek ős-szüelője is amolyan nyelv nélküli, ümmögő lények voltak!

Ugyanígy áll a dolog a néger néppel is a typus és nyelv tekintetében.

Az ural-altaji nyelvcsoport a német tudósok találománya. Az angol íróktól használt osztályozás szerint a magyar nyelv a turáni nyelvek ugor rendjében a magyar családot alkotja, holott a többi éjszaki rokon családok ezek volnának: szamojed, osztják (-vogul), votják (-szüirjen), mordva, cseremisiz, finn és lapp. Ugyanezen rendhez sorozta Ven. R. Caldwell etc. angol püspök Dél-India $45\frac{1}{2}$ milliónyi turáni népe nyelvét. Továbbá Hyde Clarke a történelem előtti s koratörténelmi nyelvrokonság bűzgő kutatója ezelőtt 12 évvel a londoni embertani intézetben olvasott értekezésében az ugor nyelvek rendjét a Himálaya alján elterülő Nepáli királyság keleti részében elszort kisebb-nagyobb törzsek nyelvével toldotta meg és pedig a Bryan Hodgson által a hely színén eszközölt nyelvészeti anyag segítségével. Hyde Clarke ezen törzsek között a Magyar (vagy Mägar) törzset a Magyar-ral s a Limbu törzs Hung ágát a Hun-nal egynek tartja. Én az ezen törzsek nyelvéből közölt nyelvészeti mutatóanyagokat átnézvén, úgy észleltem, hogy az általános turáni nyelv sajátosságokon kívül nem sok közös anyag van, legalább a magyar nyelv szempontjából tekintve. Ezért azonban nem lehetetlen a szerzőnek az a nézete, hogy a Magyar, Hun és Ugor népek a Himálaya, a földgömb legmagasabb hegye (s így legelső szárazpontja) környékéről vándoroltak ki. Mert lehetséges, hogy az otthon maradt kis törzsek összekeveredvén árja és tübeti elemmel, a mai nyelvek is eléggé mutat, az ősi nyelvből csupán a turáni váz maradt meg. Aztán megvallom, az angolok nem nagyon szerencsések nyelvtani anyagok gyűjtésében. Nem tolmácsok segítségével kell mondatokat fordíttatni, hanem össze kell írni a nép meséit s azokból írni szótárt és nyelvtant.

Dr. G. N. Pope, egy német tanultságú hittérítő, az említett $45\frac{1}{2}$ milliónyi turáni népség legkisebb törzsével 12 évig érintkezett, s ennyi idő alatt nem tudott még egy nyul farknyi mesét vagy elbeszélést is szerezni. Persze e népek jobban félnek és irtóznak a hittérítőktől, mint saját őrdeiktől.

Vége M. Lenormant szerint a kihalt s csak az ékiratokból ismert Sumer vagy Akkád nyelv is az Ugorság rendjébe tartoznék. A mint a fentebbiekből észrevehetni, a törökség a külföldi nyelvészet szerint nem is tartozik a magyar nyelvvel egy rendbe, hanem csak egy osztályba, a turáni nyelvek osztályába. Én részemről sem ezt, sem a fentebb láttuk német nyelvosztályozást nem tartom helyesnek. A németekét azért nem, mert az nem csak a tamul nyelveket, hanem még a japánok nyelvét is kizárta (minthogy nem ismerte), az ural-altaji csoportból. Ha jól emlékszem, a japániak ez előtt nem tudom hány évvel, mert nem voltam honn) kérdést intéztek volt a magyarokhoz, ha csakugyan rokonok-e ők velök, mert ők az ethnográphiából azt látták, hogy egy fajhoz tartoznak. A Magyar akademia részéről siettek tagadólag válaszolni. Persze mi szükség is volna a távollakó s a mongol faj legműveltebbjének tartott nép és nyelv e rokonságára, mikor van az Ural hegy két oldalán elég aprócseprő nyelvrokon s így elég munkát adnak ezek arra, hogy a finn-ugor ősnylvet rekonstruálják?

A turáni osztályozásnak és rendszereinek pedig az a hibája, hogy sok nyelvész hajlandó minden nyelvet, a mely nem semi vagy nem árja szerkezetű, mindjárt a turánságba osztályozni. Így lőn az, hogy némelyek a kínai-tübeti stb. írásilag egy szótagú, de beszédben nagyon is sok szótagú testvér nyelveket, valamint a több szótagú malaj nyelvet is a turánsághoz osztályozzák.

Én nem vagyok sinolog, de egykor beszéltem is egy kicsit e nyelven, tanulmányoztam a malajt s átnéztem Hátsó-India népeitől beszélt nyelvekből közlött mutatóványokat s így a kínai-tübetféle nyelvekről határozott nézetem van, mely szerint ezen nyelvek nem csak a turáni, hanem talán az összes emberiség nyelvének akkori állapotát tüntetik föl, a mikor szótára nem állott több szóból, mint a hány kiejtésileg megkülönböztethető egyszerű szóból áll a kínai nyelv őszótári kincse, a mi egy pár száznál nem sokkal több; lévén minden ilyen rövid szónak kezdetben kevesebb, később a fogalom gazdagultával több jelentése. Ezek a rövid, csaknem egytagú szók azoknál a népeknél, a melyek korán íráshoz jutottak, mint a kínaiaknál és ó-egyptomaiknál, megmaradtak csaknem eredeti régiségökben, a mit az ilyen szók igen sok jelentése igazol. Az írás a sokértelműségből származó kétséget akként igyekezett elhárítani, hogy a kínaiaknál

fogalom-jegyeket, az egyiptomiaknál pedig hason czélú képeket adott a szóhangok mellé. A nép pedig ugyan ily czélból két rokon jelentésű szót kapcsolt össze. Például a kínai beszélt nyelven tao-lu csak utat jelent és nem egyebet, holott írásban tao-nak meg lu-nak is egyenkint igen sok jelentése van, de mind a kettőnek meg van az irány, út jelentése s így összetéve a sok jelentés közül csak a mindkettőben levő egyforma jelentés mérvadó. Ezért ha valakinek kedve és ideje van, megpróbálhatja az angol hittérítők által összeállított nagy szótárak segítségével a rövid, sokjelentésű kínai szókából összerakosgatni a világ bármely nyelvét, a mint tette Podhorszky hazánkfia a magyar nyelvre nézve. Tehát a kínai nyelvben meg lehet találni nemcsak turáni, hanem árja stb. gyökszókat, de ha valaki az egész nyelv-szerkezetet tekinti, könnyen meggyőződhetik arról, hogy nem turáni, nem magyar-féle nyelv. Például borbély kínaiul thi-theu-szi-fu négy különböző szó összetételével fejeztetik ki. Ha mi a német eredetű borbélyt a kínai szóalkotás mintájára négy magyar szóval akarnók kifejezni, így lenne kopaszt-fej-mester-apa, ez nem turáni észjárás: turániason így kellene lennie: fej-kopasztómester-ember. Azon kívül a kinainak praepositioja is van, mint az árjának, ellenben a turáninak csak névutója.

A malaj nyelv több szótagú, de szóalkotása közbeigatás által történik, a birtokot a birtokos elébe teszi stb. Ismeri kiki a *orang-utang* malaj szót, ez szó szerint: ember erdő (*homo silvae*), a minek turániason *utang-orang* sorrendben kellene állni: erdő- vagy erdei, vagy vad ember jelentéssel. Tehát ez sem turáni nyelv. A kínai nyelvet illetőleg sok német tudós úgy vélekedik, hogy a kínai-féle egy szótagú nyelvek több szótaguakból koptak el annyira, hogy utóvégre egy több szótagú szóból csak egy szótag maradt úgy, mint például midőn a magyarban a *tudom*-ból népiesen *tom* lesz, vagy a hogy az angolban a többtagú szók german végezeteik elenyészttével egytaguakká váltak. Meglehet, hogy a németek még neki állanak, hogy a bölcs kínaiak számára is az ősi több szótagú nyelvet rekonstruálják. Hogy a nyelvek s különösen a népnyelvek vásnakopnak az bizonyos, de másrésről az is bizonyos, hogy a gyökszók minden nyelvben jobbra egytaguak. Ezt láttam én a görög nyelv-gyöknyomozó szótárában is. De mi hát a sokat emlegettem turán nyelv turánsága? fogja kérdezni a nem nyelvész olvasó. Sok nyelv-

osztályozó szerint, a mi nem árja (vagy nem semi) nyelv, az mind turáni, azaz nomád nyelv, holott az árja a szántó-vető népek nyelvét jelenti. A turán elnevezést, hol Közép-Ázsia alföldjétől a török-tatár népek régi lakhelyétől, hol a szanszkrt túra (mongol türgün gyors) szótól származtatják, jelölven azzal a nomád, lovas embert, a ki nincs a röghöz kötve. Igen de az árja elnevezés a szanszkrt nyelvvel van kapcsolatban, minthogy az árja tulajdonkép a szanszkrt nyelv neve.

Hogy több, eddigelé használt kifejezésem a nem nyelvész olvasó előtt talány ne maradjon s hogy a következőket annál jobban megértsük, szükséges legalább egy rövid pillantást vetnünk a szanszkrt nyelvre, rokonaira és a köztük való viszonyra; annyi is inkább, mert e nyelv tanulásával kezdődött a tulajdonképpi nyelvészet, a mely utóvégre a „turáni nyelvek mivolta“ felőli kérdést is előidézte.

Ki-ki emlékezhetik iskolás korából nyelvtanárának az efféle kifejezéseire „hiszen a csak nem szanszkrt“, — „azt a leczkét ennyi idő alatt meg lehetett volna tanulni, még ha szanszkrt nyelven lett volna is“, stb., a mi által a szanszkrt nyelvnek nehézsége lőn föltüntetve. A szanszkrt szó vagy név jelentése összezsínált (sams-krta, zu-sammen-gemachte, con-creata) valami, tehát mint egy remek nyelv. Némelyek azt hiszik, hogy ez a nehéz nyelv a páli, prakrit, hindi, urdu, marathi, bengali, sindhi, pendsabi és cigány nyelveknek az anyja. Mások meg úgy vélekednek, hogy a szanszkrt voltaképen élő nyelv soha sem volt, hanem igen régen a papok és tudósok szerkesztették a különböző népnyelvekből, s hogy idegen, nevezetesen déli indiai turáni elemektől nem épen szűz, amint Rev. H. Gundert és Rev. J. Kittel tudósok kimutatták. Különben is világos minden gondolkozó előtt, hogy minden a mi complicalt, egyszerűből állott elé, mert az a példa, hogy az egyszerűbb román nyelvek a complicalt latinból lettek, semmit sem bizonyít, mert Cicero nyelvének alapjául mégis csak a műveletlen népnyelvjárasok szolgáltak. Ha valaki azt hiszi, hogy a botokudok nyelve egy tökéletes nyelvből lett oly szégyenyé, hogy abban egy-kettőn felüli számokra szó sincs, hát az, az ő dolga, a természet rendjét megváltoztatni nem fogja. Akár hogy legyen is a dolog, elég az, hogy a szanszkrt nyelv India egyik leg-

régibb írott nyelve, s így azon vannak írva az árja fajnak legrégibb vallásos és tudományos művei.

Midőn az európai tudósok észrevették, hogy a szanszkrt nyelv nemcsak a föntebb elészámlált indiai nyelvekkel, hanem még az európaiak nyelveivel is nagy hasonlóságot mutat szógyökökben, alak-tani és mondattani tekintetben, a túlbuzgók a szanszkrtat előbb ama nyelvek anyjának, azután typus nyelvének decretálták. Később jobban megfontolva a dolgot, arra a következtetésre jöttek, hogy egy még a szanszktrnál is régiebb nyelvnek kellett léteznie, a melyet úgy az európai, mint ázsiai nyelvrokonok közös elődei beszéltek az őshazában a Paropamisus (ma Ghor) hegységtől keletre. Ekként neki álltak, hogy az összes rokonnyelvekből reconstruálják a képzelt ősnylvet. Ezt a reconstruált ősnylvet elnevezték indó-german nyelvnek s az azzal kapcsolatos nyelveket indó-german nyelveknek, mintha a 83 milliónyi latin törzsű népek, vagy a valamivel talán még nagyobb számú szláv népek nyelve mit sem számítana, holott éppen a szláv nyelvek állnak a szanszkrt nyelvhez legközelebb. Némely szerényebb tudósok az indo-german helyett, vagy indo-európai vagy árja elnevezést használnak. De a tudori kalap miatt orruknál tovább nem látók előtt csak az indo-german elnevezés a törvényes.

A reconstruálásra az a fölvétel szolgált alapul, hogy az egy latin nyelvből eleállott hét román (olasz, spanyol, francia, rhaeto-román, provençal, portugál és rumuny) testvér-nyelv szavait, bármily alakuk is ma, mind a latin nyelvben látható egységes alakra állíthatni vissza.

Ez a hét román testvér-nyelvre nézve jórészt igaz lehet, mert a latin anyanyelv meg van, ámbár ki tudja, ha meg van-e a latin szótárakban a latin nyelvnek összes szókincse? De az árja-féle anyanyelv keresésében a reconstructiot én bizony csalhatatlannak nem hiszem el. Mert mi a bizonyíték arra nézve, hogy egy mai rövidebb alaku szó egy hosszabbal szemben mindig elkopott, elvásottnak tekintessék? Mi jogosít akárkit is arra, hogy több rokon nyelvnek különböző alaku szavait tetszés szerint megeseonkítgatva azoknak egy közös képzelt alakot adjon? Mi lenne a régészeti tudományból, ha a különböző ásatokban talált majom- vagy ember-csontokból képzelet után

vázat állítana elé egyik-másik csontot tetszése szerint megfaragva, lereszelve, csakhogy összeillők legyenek?

Aztán én nem is látom át az ős nyelv reconstruálásának se szükséges, se hasznos voltát. Hisz az még több adott nyelvek egymáshoz való viszonyának meghatározására sem szükséges, mert ha valaki ismeri például a latin, szláv és germán nyelveket, a képzeleti ős-nyelv reconstruálása nélkül is meg tudja mondani, hogy a szláv egyik tekintetben közelebb áll a latinhoz, mint a german, és más tekintetben ismét közelebb áll a germanhoz.

Ezért én az ős-nyelv reconstruálását, a turáni nyelvekre nézve legalább is fölöslegesnek tartom.

De mi a tamul nyelv? S mik a turáni nyelvek?

Mint hogy az olvasók közzül mindenki ismeri a magyar nyelvet, elég volna röviden azt mondanunk, hogy azok a nyelvek, a melyek a magyar nyelvvel megegyező sajátságúak, azok turáni nyelvek és a tamul ezen nyelvek egyike. És megfordítva, ha valaki a tamul nyelv sajátosságait ismeri, tudja a turáni nyelvek mivoltát. Azonban tudva, hogy két különböző tárgynak sajátosságai az összevetés által csakis jobban feltűnnek: azért reánk nézve, a kik nem ismerjük ugyan a szanszkrtat, de ismerjük az azzal megegyező sajátságos latin nyelvet, nem lesz érdektelen hallanunk a tamul nyelvnek a szanszkrttal ellentétes leírását olyanok szájából, a kik tekintélyek mindkét nyelv terén.

Ezek a tekintélyek az 1846-ban Pondichéry francia gyarmat fővárosában megjelent Latin-Francia-Tamul, és 1855-ben ugyanott megjelent két kötetes Tamul-Francia szótárak Jézsuita szerzői, a kik török-magyar nyelvismeret nélkül is igen helyesen fogták föl a turáni és árja nyelvek közti különbséget. Ezen szerzők utóbb említett szótáruk előszavában azt a kérdést téve, ha a tamul nyelv a szanszkrtból származik-e vagy önálló anyanyelv? következőleg válaszolnak:

„Kétségtelen, hogy a tamul nyelv egy sereg kifejezést kölcsönzött a szanszkrt nyelvtől, különösen a mythologia és tudomány terén, a mint ezt szószármaztatásunk és csillagjegyük az első pillanatra föltűnteti. De ezen kölcsönzött szók legnagyobb részt csak a tudósok előtt ismeretesek, a közönséges Tamulra nézve idegenek. A nép nyelve általában csupa tamul eredetű szókból áll, a

melyekkel a szanszkrtnak semmi köze. Azután a tamul írás betűi mind alakra, mind számra nézve merőben különböznek a szanszkrtéitól. Több nyelvhang van a tamulban, a mely hiányzik a szanszkrtban és viszont vannak nyelvhangok a szanszkrtban, a melyek nincsenek a tamulban“ (s a melyeket nem csak a tanulok, hanem még az európai szanszkrtisták sem bírnak kiejteni)....

De a legnagyobb bizonyosság arra nézve, hogy a tamul nem származik a szanszkrtból, abban a merő különbségben áll, a mely e két nyelv közt létezik igen-igen sok tekintetben, a melyek e két nyelvnek egészen különböző jelleget adnak és a melyek világosan mutatják a kettőnek különböző eredetét. Ezen jellegek közül itten csak a legfőbbeket említjük meg.

1. Mondatszerkezetileg a tamul és szanszkrt csaknem homlok egyenest ellenkezik egymással. A tamul szókötés szabályai kevesek és egyszerűek. A mondatszerkezet eléggé egyforma s könnyen variálható. Főszabály, hogy az alany a mondat kezdetére s a személyes ige a végére jöjjön. (Japán, mandsu, mongol, török-tatár stb. szabály). A tamul mondat rendje az árja nyelvekének a megfordítottja, úgy hogy egy tamul körmondatnak olyan fordítása, a melyben a mondatrészek rendje éppen meg van forítva, elég helyes franczia mondatot alkot. A szanszkrt ellenben érezhetőleg közeledik a görög-latin mondat szerkezetéhez.

Szükséges-e mondanom a magyar olvasónak: hogy az e pontban mondottak minden turáni nyelvekre illenek? Hogy nyelvünkben e tekintetben néha eltérés van, azon nem lehet csodálkoznunk, tekintve, hogy nyelvünk évek százai óta van árja nyelvekkel érintkezésben.

2. A tamulban mindenféle igére nézve csak egyetlen egy conjugatio (helyesebben igeragozás) van, s a jelen múlt és jövő időn kívül más egyszerű idő nincs. A conditionalis mód magában foglalja a „ha“ kötőszót (mint a japán, mongol, török-tatár stbi turáni nyelvekben). A szanszkrtban több conjugatio van és mindenikben egy sereg mód és idő. (Nem irigylendő gazdagság!)

3. A tamulban a szenvedő igének nincs külön conjugatioja sem külön végzete. Aszenvedő ige a *padū* (badū szenved), *peru* (beru, nyer, kap) és *un* (eszik, török-tatár reflexiv és szenvedő képző) önálló

igéknek az illető ige törzshöz forrasztása által alkottatik, (mintha mi *ver-et-ik* helyett azt mondanók: *ver-öd-ik*, tamul *eri-badŭ* *) a. m. verést szenved, verést kap, vagy verést eszik, a mint mondja a török-tatár *vurus jem k* kifejezésével).

A szanszkrtban a szenvedő igére nézve egy külön conjugatio van.

Hozzá tehetjük még, hogy egy turáni népnelv sem szereti a szenvedő igét. **)

4. A tamulban a tagadást az igével egy szóban fejezhetni ki, (mint a japán, mandsu, mongol, török-tatár stb. nyelvekben). A szanszkrtban semmi ehhez hasonló nincs.

A magyar s némileg a mongol is e tekintetben az árja nyelvekkel tart, mert a tamulos *lát atlan-én* helyett nem *látok-ot* mond, míg a finnféle nyelvek a tagadó szócskát ragozzák a ragtalan igetörzs előtt, mintha mi *nem ek lát-ot* mondanánk nem látott helyett. Különbén a székelyes „evetlen ment el“ a „nem evén ment el“ helyett a tamulos stb. használatra emlékeztet.

5. A tamulban (mint az eredetiséget megőrzött összes turán-ságban) qui, quae, quod (ki, mely, mi,) visszahozó névmás nincs; holott a szanszkrtban (s a többi árja nyelvekben) nagy szerepet játszik.

A szegény Gyarmathy gyűlölt nyelvtanából láthatni, hogy a magyar nyelv is el tudott lenni qui, quae, quod nélkül nem csak a múlt időben, hanem a jelenben is, mert nem csak „a vettem ló“ (a ló a melyet vettem) hanem még „a világnak mi lakjuk része“ eféle használat is (a melyben mi lakunk) féle használat is helyes magyarság volt.

Hozzá teheték volna még a szerzők, hogy a tamulban (valamint az eredeti turán-ságban) hogy, mert, mivel, midőn, mikor, miután, mielőtt stb. mondat kötők sincsenek. A „Halotti beszéd“ legrégibb nyelvemlékünkben a mai „látjátok barátim (szláv brat frat-er szemetekkel, hogy mik vagyunk“ helyett „látjátok feleim szemetekkel mik vagymunk“ áll. Aztán a Gyarmathy-féle „e sorokat irtom ért,

*) A tamul *eri*-ige a magyar „Halotti beszéd“-ben látható ajaknokot (imád, v-imád) kitételével a magy. *v-er* igével azonos; jelentése 1) ver (üt) 2) süt (verő malacz, verő fény).

**) Tudtunkra egy népnelv sem szereti.

irtom miatt, irtom előtt, irtom után, irtomban, irtomkor stb. féle használat mutatja a régi magyar nyelv e tekintetben követett eljárását.

6. A tamulban nincs kettős szám, holott meg van a szanszkrtban és görögben.

Az igazi turátságban sincs. Hogy több finn-ugor(?) féle nyelvek honnan kapták a kettős számot, nem tudni. A m. Akadémia nyelvészei bizonyosan azt mondják, hogy a magyar nyelvben is volt s talán még ma is van, szeréntök!

7. A tamulban (valamint az összes turátságban) csak egy *declinatio* (helyesebben névragozás) van és még a többesben is ugyanazok az ejtésragok, mint az egyesben, minthogy a többes számnak határozott képzője van. A szanszkrt (görög-latin stb.) nyelvben több *declinatio* van és a többes szám ejtéseinek végzetei különbözők az egyes számaitól.

8. A tamul a him és nőnem megkülönböztetésében az okos lényekre nézve maga a természet által indokolt vagy mythológiája által teremtet (ezt nem értem) útat követi. Minden oktalan lény és tárgy neve semleges (helyesebben nem (*genus*) nélküli s az oktalan állatoknál a „nem“ *appositio*val fejeztetik ki, mint nyelvünkben s a többi turátságban). Mig a szanszkrit, görög-latin és többi árya nyelvek minden természetes ok nélkül (azaz oktalanul) különböző nemmel látják el (az idegen tanuló végtelen kinjára) a tárgyak neveit is, (a mi az én nézetem szerént e népek *fetis* imádó voltát bizonyítja, mert például, a görög: *ὁ λίθος*, latin: *hic lapis*, német: *der stein*, csak azért lehet himnemű, mivel e népek ősei e tárgyban férfi, erős istent vagy ördögöt képzeltek, míg a görögök az *ἡ λίθος* (drága kő, ékkő) szónak nőnemet tulajdonítottak, valamely nőistent vélvén benne.) Tudom jól, hogy az áryaisták e nézetemen szörnyűn megbotránkoznak; de nem bánom.

A tamulnak az igék harmadik személyeiben külön végzetei vannak, megkülönböztetvén a férfi, nő és dolog alanyokat, a mi által némileg a semi (héber, arab stb.) nyelvekhez közeledik. A szanszkrt ezt a megkülönböztetést nem ismeri.

Itt a szíves olvasót egy kissé megállítom, mert a tamul nyelvnek turáni voltát eleinte tagadni akarók, a tamul nyelv eme nem turánias jellegével állottak elé, nem hihetném el, hogy mongol fajú nép ily magos bölcsesetre jutott volna.

Azt minden nem nyelvész olvasó tudja, hogy mi magyarokul okos lény és dolog közt különbséget teszünk, midőn személyről *ki?* és dologról *mi?* kérdő névmással kérdeziünk. Azt is tudja minden magyar, hogy a harmadik személyű névmás *ő* rendesen csak személyről hasonlítottatik, míg tárgyról *az* (tamul *adu*) vagy *ez* (tamul *idü*) mutató névmás a rendes. A tamul tovább ment egy lépéssel és az „*a*” távolra és *i-* közelre mutató névmásból olyan származékot csinált, mint ha mi azt mondanók *a-him*, *a-nő*; *e-him*, *e-nő*. Az ige harmadik személye, a melynek nálunk csak a *va-gy-on*, *ve-sz-en* stb. rendetlen igékben van személyragja, a tamulban a mutató névmás hozzáadásával lesz. Ilyen nemi különbséget akár mely turáni nép csinálhat.

9. A mellék nevek a tamulban nem ragoztatnak és a melléknév alakítása módja sajátzerű. A szanszkrt görög-latin stb. a melléknevet ejtegeti és más módon alakítja mint a tamul.

A turáni nyelvek közül csak a finn vetemedett arra, hogy névszó előtt a melléknemet és névmásokat ragozza egyes és többes-számban éppen úgy, mint akár a szláv, görög, latin, német. Kár hogy azok a buzgó finnnyelvészek nem nyomozzák ki e phaenomen eredetét!

10. A számjegyek tekintetében a szanszkrt a tizedes rendszert követi, mint az arab, holott a tamul szám rendszer egészen különböző, mert a tamulban az 1-nek, 10-nek, 100-nak és 1000-nek külön-külön jegyei vannak.

A többi turáni nyelvekben, fájdalom számjegyekről nem szólhatunk. Az éjszaki turániak valószínűleg rosz kereskedők voltak!

A tamul nyelvet jellegző tulajdonságok száma a fentebbiekben csak szemelve van, de kimerítve nincs. Azonban nem lévén célunk e tárgyban értekezést írni, hanem csupán az e tárgy fölött ítéletésre a főbb érveket röviden szem elé tártani, csak a fentebbi jellemzésre szorítkozánk.

Mind ez elég világosan látszik bizonyítani azt, hogy a tamul nyelv nem származik a szanszkrttól s hogy tehát a tamul nyelv és az azt beszélő nép a brahmanok beköltözése előtt is létezett. Sok szerző megegyezőleg állítja, hogy a tamul nyelv uralma egykor igen messze terjedt Indiában, a miről még a legtávolabb eső pontokon is nyomokat találhatni. A brahman béözönlés a félsziget déli részébe terelte, a hol azonban fönttartotta magát az országnak és népnek

állandó és elévülhetetlen birtokában. Sok ideig virágzóban volt az a honi királyok uralkodása alatt és a *Madura* városában volt Akadémia (kall-úri, tudomány vár) művelte. Elsőbbségi jogát mindig megtartotta és ellenfelére a szanszkrt-ra s az abból származó szókra az idegenség bélyegét sütötte, a midőn azt „éjszaki nyelv, éjszaki szó (*vada morlih*, éjszaki morgás“ névvel látta el. Ezen kívül a brahmanok *árijar* s az általok béhozott szanszkrit nyelv *árijam* névvel is jelöltetnek, a mi vagy a Himálaja és Vinelhja hegységek közt elterülő *Árijam* orsrág nevéből vagy Perzsiának *Ari* nevezetű tartományától származik. *)

Akár hogy legyen is, a tudósok általában elfogadták, hogy a bráhmanok India északi részéből vagy részén által jöttek be. És valószínű hogy India bálványimádó **) tanait és szertartásainak legnagyobb részét, mythológiáját és jelenlegi polytheismusát a brahmanok hozták a tamul földre egyidejűleg a kifejezésekre szolgáló szanszkrt szókkal együtt.

Minthogy a tamul még a brahmanok uralomra jutása után is megtartotta mindig a maga különböző és nemzeti jellegét: azt kell következtetnünk, hogy a tamul már akkor jól ki volt merülve és nemcsak az alnépnek, hanem a nemzet nagy többségének és tudósainak is nyelve volt; különben vagy eltűnt volna, vagy mestereinek nyelvével vegyült volna össze, a mint történt annyi országban.

A polytheismussal ellenkező igen számos kifejezések, a buddhizmusra vonatkozó, azt magasztaló szók és szólamok, a melyek a nyelv tulajdonául maradtak, az országban még némi számban élő buddhisták, továbbá történelmi tények, régi érmek és a tudósoktól összegyűjtött egyéb régiségek elég világosan látszanak bizonyítani, hogy Indiában a buddhismus bizonyos faja, vagy valamely más az

*) Sokan e nevet gyér, nemes, értékes jelentésűnek tartják, csakhogy akkor az *ár arum*, *arija* nem sanszkrt, hanem tamul szó, a mint Dr. Rev. Pope, a ki a *tamulokat* árjáknak akarja tartani, megjegyezte.

**) A tamul *pularan* (bölcs és isten) szava a magyarnak a mása; mert az, hogy az orosz sibi szláv nyelvekben is megvan a bálvány szó, semmit sem bizonyít, minthogy a *ván*, *vány* képző nem szláv.

igaz valláshoz közeledő és a brahmanismustól merőben különböző vallás uralkodott, de a kegyetlen háborúk és üldözések azt megsemmisítve, ellenfelét, a szenvedélyeknek kedvező brahmanismust juttatták fölényére.

A tamul nem származván a szanszkrtból, honnan származhatik? Nem egy eredetű-e a Páli nyelvvél? Azt sem merjük állítani. Számos származékára akadnak, de eredete elvész az idők homályában és korát meghatározni nem lehet.

Azok a kitünő, tamul- és szanszkrt nyelvtudósok nem lévén ismerősök a turáni nyelvekkel, a tamul nyelvek hová tartozását eldöntetlen hagyták, Rob. Caldwell angol püspök és hittérítő Dél-Indiában, ösmerős lévén a turáni nyelvekkel is, összehasonlító nyelvtanában*) fölhasználva a tamul testvér népek nyelvét illető dolgozatokat kimutatta, hogy Dél-India 45½ millionyi 12 testvérnépességének nyelve a turáni nyelvek Ugor rendjéhez tartozik. Ő ezeket a dél-indiai turáni népeket *Dravida* közös névre keresztelte. Ez a név tulajdonképpen a legmiveltebb s legrégibb irodalmu *tamul* (irva tamil) népnek szanszkrt neve, a mely azonban az összes tamulságot is jelentette, minthogy a tamul nyelv úgy tekintetett Dél-India népeire nézve, mint a szanszkrt vagy árja Észak-India népeire nézve. Tehát hogy az egyik testvér neve ne alkalmaztassék csakúgy egyenesen a többire is, a mint tették a német nyelvészek a két milliót sem tevő finnek nevével, a midőn azt nem csak a finn-testvére az Estre stb. hanem még a magyarokra is rá fogták, említett szerző a Tamul névnél a főntebbit helyesebbnek találta. S ma már ezen név alatt szerepelnek a néprajzban, a mely őket egy külön fajnak vette föl, minthogy az árjához nyelvüknél fogva, a mongol fajhoz pedig nem mongolos típusuk miatt nem számíthatta. Hisz a kis *Kudagu* (angolul *Coorg*-ra fordítva) törzs oly szép típusu nép, mint akár a kaukázusiak legszebbike. És még az India őslakójául(?) véleményezett kis, műveletlen *Khond* törzs típusu is a szín feketeségétől eltekintve szép kaukázusi jelenség volna. A legkisebb törzs, a miveletlen és több férjü-

*) A Comparative Grammar of the Dravidian or South-Indian Family of languages. by the Rev. Robert Caldwell D. D. L. L. D-ete. London, Trübner és Do. Ludgate Hill second Edition 1875.

ségben (polyandria) élő *Tuda* a legutóbbi időig a legkülönbélebb nézetek tárgya volt, az egyik az árjak őseit, a másik meg Izrael elveszett törzseit stb-t látta bennök.

A Dravida névnek legnagyobb hibája, hogy két mássalhangzóval kezdődvén mind magukra a megjelöltekre, mind a többi turaniakra nézve idegen és nehézkes kiejtéstü. A 12 törzs közül a *Telugu* nép száma $15\frac{1}{2}$ millio, nyelve azonban nagyon kocss; a Tamulok száma csak $14\frac{1}{2}$ millio, de miután nyelvük a legszabályosabb szerkezetű s legrégibb irodalma van s a nép vállalkozó, nagyon valószínű, hogy rövid időn ez a törzs lesz a legnagyobb, mert Indián kívül Ceylonban a főnépesség és főnyelv a tamul és a nehéz, rendetlen nyelvű singhal nép tamullá lesz. Azután tamult láthatni Adentől kezdve egész Singaporeig, sőt a tamul nyelvet tamul munkások a francia Réunion és Martinique (Antillák) szigetéig vitték. A harmadik törzs neve Kannada vagy angolos rontással Canarese és számít $9\frac{1}{4}$ milliót. A szanszkrt száló brahmanok ezek nyelvét valamint a $3\frac{3}{4}$ millionyi *Malayál* mok szép nyelvét úgy megdolgozták, hogy a valódi turáni elemet csak a régi művekben és a nép nyelvében kereshetni. Az 5-ik törzs neve *Gond* csak nem két millio lélekkel. A többi még említetlen apró-cseprő törzsecskék nevei: *Tulu*, *Kôta*, *Râjmahâl* (rádsmatál) és *Orâon*. Én gróf Széchenyi Béla urral 1878-ban Elő-Indiát Bombaytól kezdve áthaladtunkban eme népek legtöbbjének nyelvtanát s kettőnek szótárát is átnézvén arra a meggyőződésre jöttem, hogy ezek a nyelvek nem csak a magyar nyelv és a magyar nemzet régi történelmére nézve, hanem az összes turánságra nézve is nagyon fontosok. Mert föltéve is, hogy a M.-Akadémia általeddig folyvást sürgetett finn, mordva, cseremis, csuvas, Vogul, török-tatár, Mongol stb. nyelveknek a magyar nyelvvel való rokonsága még a bém bizonyítottnál is jobban bém bizonyíttatik, mit értünk el és mit ért el a tudomány? Azt tudja mindenki, hogy a Magyarok a honfoglalás előtt Ázsia kapujánál, a hol már nincs Ural-hegy, azaz a Kaukázus éjszaki tövében folyó Terek vizétől kezdve a Kaszitenger és Al-Volga két partján elterülő síkságon laktak, a hol Madsari város romja még emlékezetes s a hol végre a ma ott tanyázó nyugati mongolok nem egy sóstót neveznek *Madsarin dabuszo* (a Magyar sója) névvel. A németek perszé tagadják ezt, nem tehetvén föl, hogy a minden

miveltség nélkül nomád(?) Magyar várost épített volna. Hanem ez nem baj. A németek a Romaiak régibb történelmét is tagadják, mert csak az igaz a mit ők mondanak.*) Az is bé van bizonyítva, hogy a má magas éjszakon lakó rokon nyelvű népek csak lassan-lassan tolattak éjszakra. Tehát ezek mai éjszakon laktából távolról sem következik, hogy a Magyarok is éjszakon laktak. Sőt ki tudja, ha a sok ama rokon nyelvűnek látszó apró éjszaki népecskék a magyar törzsi népeknek éjszakra szorult tagjai-é vagy talán egészen más fajú, komplikáltabb nyelvű népecskék voltak, a kik a Magyarokkal s azok uralma alatt élve nyelvre nézve némileg magyar szint kaptak, míg más részről a magyar nyelv sem maradt szűzön? Hydeclarke például arra figyelmezteti az anthropologusokat és nyelvészeket, hogy a Szamojedek és lappok nem ugorosított idegen fajuak-é? A németek legszurdumabb állítása az, hogy a Magyar tulajdonképp csak egy maroknyi nép volt s mai hazájában más fajok beolvadtával szaporodott. A magyar nyelv a magyarországi nem magyar népekre nézve, fájdalom, a legnehezebb nyelv s így könnyebb nyelvű népek nem lettek bajosabb nyelvű magyarokká, mert ez a főntebb illusztráltuk természetmenettel ellenkezik, holott mi székeleyekül tudjuk, hogy sok székeleyből rumuny lett. A béolvadás csak ott történhetett, a hol a béolvadt fajt sokkal tetemesebb számu magyarság környezte, a mint történt az utóvégre is rokon húnok béolvadásával, a midőn is egy könnyebb nyelvű nép olvadt be a nehezebb nyelvű magyar népbe: föltéve, hogy a kúnok csak ugyan török-tatár nyelvű népek voltak. Megvallom én ezt nem tudom. Karánban tartózkodásom alatt egy *Komi-josz***) (oroszul *шуржен*) születésű és nyelvű orosz auditorral ismerkedtem volt meg. Ez nekem határozottan állította, hogy az ő hagyományok szerint népük egyrésze Erdélybe vagy Magyarországra vándorolt. Ki tudja, ha nem ezek voltak-e a Mongolok elől menekülő kúnok.

*) A magyarok ezen régibb hazájáról és ott viselt dolgairól talán a legtöbb tudósítást lehetne találni a régi örmény iratokban, minthogy az Örmények irodalma a keresztény időszámítás első százazaiban kezdődik. Az Örmények jó hazafiak és segíthetnének egy kicsit nem ős, hanem régibb történeteink földerítésében.

**) *Komi-josz* (komi nép)

(Cumani.)?

A föntebbi nézetek tisztázása végett, minthogy a M. Akadémia nyelvészei azt tanítják, hogy a mi a magyar nyelvben nem rokon a lapp, finn, mordva, cseremis, szürjen, vogul, vovják nyelvecskéik szótári készletével, az kölcsönzés a mai hazában vagy a régiebben. Nagy fontosságúnak tartok én minden nyelvrokonságot, a mely oly népek nyelvében található, a kiktől kölcsönzés legalább a történelmi időben nem történhetett. Már pedig minket a tanulókról az éveknek nem százai, hanem ezrei választanak el, holott ama népecskékkel és török-tatárokkal csak a minap éltek ősünk együtt. Hogy kölcsönzés a magyar nyelvben valamint a világ minden nyelvében előfordult és előfordúl, az bizonyos. A népek soha sem voltak jó nyelvörök, azaz soha sem voltak vonakodók az idegen szók elfogadásában nemcsak szükség esetén, hanem csupa kényelemből és viszketegségből is. Ismeretes a magyar embernek türelmetlensége, midőn egy idegent hall kinlódni a magyarnyelvvel, a mely türelmetlenség őt arra készteti, hogy az idegent megkimérendő a nyelvtörés munkájától maga törje az idegen nyelvét. Fajunknak nem miveletlen barbar volta az, mint a szláv és német nyelvészek állítják, a mi a szláv nyelvekből annyi szót szedetett fel a Magyarra, hanem a Magyarak előzékenysége az idegen iránt. Nem mondám-é föntebb, hogy a nagyon művelt japániaiak készülnek egész nyelvüket eldobni? Hogy a Magyarhoz a szláv nemcsak a honfoglalás után, hanem még az előbbi hazában is örömet szegődött el, azt nem nehéz bém bizonyítani. A „szolga, szolgál” a sok közül bizonyíték rá, mint a kiküszöbölni akart „*kellner*” okmány lesz arra, hogy melyik faj szeret kellnerkedni. Azokért, a kik szégyenlik, hogy a Magyarak nincs szava ezen miveltségi intézményekre, megemlítem, hogy a tanulnak a latin *servus* szóra a következő szavai vannak: *adi, adionei, strei, tottű, tondan, árlijan, évetül, külíjál sziladan* s még egy néhány. A *tottű* megfelel az én nézetem szerint a magyar tót szónak, a melyből nép név lett, *tondan* a héberekre béolvadt khazarok *tudun* (ministert jelentő) szavának; *árlijan* a magyar „őr” szóval összehasonlított Vogul *úr* (szolga) szónak, *külíjál* a török-tatár *kul-* (szolga)-nak, a *sziladan* a magyar *cseléd* szónak, minthogy a tanul *szilad-an* (szolga, társ, pajtás) jelentésű is.

Ha a szláv mivelte a földet a Magyarak, hát bizony ez nem törődött azzal, hogy a szolga tanulja meg a borona, barázda, grablya stb. tárgyakkal a magyar nevét, hanem ő tanulta maga

azokat a melyeket a szolga használt. Az ősz egyiptomiak pyramisokat és obeliskokat emeltek s ezeket tele metszették, a világ legművészeibb kép — betűi írásával s én Egyiptomban a kipt fiatalság közt, ezek holt nyelvét tanulgatva, e két emléknemre határozott szót nem találtam, holott a görögök a kik olyanokat láttak, de nem emeltek, határozott névvel jelölték meg. Ezt csak azért jegyeztem meg, hogy a valamely tárgyat vagy fogalom megnevező szónak hiánya, nem mindég bizonyítja azt, hogy maga a tárgy vagy fogalom is hiányzott.

Azonban térjünk a dologra vissza. A tamul nyelvnek a föntebbi általános jellemzésével annak csak turáni volta van kimutatva. Kiváncos volna tehát azt is inndokolni, miért hogy *Caldwell* püspök az ugor nyelvek rendjébe való tartozását állítja. Annyival is inkább, mert Hunfalvy P. úr, ki említett püspök munkáját előbb ismerte mint én, a Nyelvtudományi Közlemények nem tudom melyik füzetében, a hol a tamul nyelvek turáni voltának fölismerését, ha tetszik fölfedezését egy Indiában *Caldwell* püspöknél sokkal előbb járt (nem tudom tisztán német vagy svéd) tudósna*) vindicálta, ezzel némileg ellentétben, *Caldwell* állítását nem fogadta el. Ezen csodálkozni nem lehet, mert *Caldwell* munkájában annyit karolt föl egyszerre, hogy az éjszaki turánság tekintetében igen sokszor mások hibás, hiányos segítségére volt utalva, a miről meggyőződhetik bár ki is, ha említett nagy munkában csupán a magyarból adott hasonlatokat átpillantja s így a sokkal, meggyőzés helyett kétségre adott okot. Ezt kikerülendő én jelen rövid értekezésemben csupán a magyar- és tamul nyelvnek egymáshoz viszonyát kívánom futólagosan feltüntetni.

Bálint Gábor.

*) Ha jól emlékszem ennek a tudósna *Ranke* a neve, de bizonyosan nem tudom, mert Hunfalvy P. úr közleményét ez előtt kilencz évvel olvastam.